

เศรษฐศาสตร์การเมืองคืออะไร? WHAT IS POLITICAL ECONOMY?

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ

Narong Petprasert

วรวิทย์ เจริญเลิศ

Voravidh Charoenloet

อรอนงค์ นิธิภาคย์

Onanong Nithiphak

Rangsit University, Thailand

E-mail: onanong.n@rsu.ac.th

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความนี้ คือ อธิบายว่า เศรษฐศาสตร์การเมือง (ศกม.) คืออะไร? ต่างจากเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกอย่างไร? มีประโยชน์อย่างไร? เหตุใดจึงควรศึกษา ศกม. และ ศกม. ไม่ใช่ลัทธิมาร์กซ์ ดังที่บางคนเข้าใจ แต่ลัทธิมาร์กซ์เป็นสำนักคิดหนึ่งของ ศกม. ข้อมูลรวบรวมจากหนังสือ บทความ และประสบการณ์ของผู้เขียน ที่ศึกษาทั้งเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก และศกม. ศกม. กำเนิดในฝรั่งเศสจากหนังสือ Traité de l'économie Politique โดย Antoini de Montchrétien เมื่อ ค.ศ. 1615 และต่อมาพัฒนาก้าวหน้าในอังกฤษ ซึ่งมีหนังสือ ศกม. ที่มีชื่อเสียงมาก 2 เล่ม คือ Wealth of Nations ของ Adam Smith ปี 1776 และ Das Kapital ของ Karl Marx ปี 1867 เป็น ศกม. มาร์กซิสต์ จากนั้นปี 1890 Alfred Marshall เขียน Principle of Economics คำว่า Economics หรือเศรษฐศาสตร์จึงเริ่มนำมาใช้ในวิชาการทางเศรษฐกิจ จึงปรากฏชัดว่า ศกม. มีพัฒนาการมาอย่างยาวนานก่อนเศรษฐศาสตร์ (นีโอคลาสสิก) อาจสรุปความแตกต่างที่เด่นชัดได้ว่า ศกม. ตามความคิดอดัม สมิธ เป็นศาสตร์ของรัฐบุรุษ ที่ต้องการสร้างรายได้ให้ประชาชน ส่วนเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก เป็นศาสตร์ของผู้ประกอบการ ที่เน้นการแสวงหากำไรของธุรกิจ และช่วง ค.ศ. 1970s เป็นต้นมา ความสำคัญของการค้าระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้น จึงพัฒนาวิชาศกม. ระหว่างประเทศอีกสาขาหนึ่ง ที่ว่าด้วย “การต่อสู้เพื่อความมั่งคั่งและพลังอำนาจ” ทศวรรษ 1980s มีความก้าวหน้าของศกม. อีกมิติหนึ่ง เรียกว่า ศกม. ใหม่ สรุปว่า ศกม. และศกม. ระหว่างประเทศ เป็นการศึกษา “ปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มคนและชนชั้น ผ่านสถาบันทางสังคม อำนาจอธิปไตย และพลังตลาด ในการจัดสรรแบ่งปัน แข่งขัน และช่วงชิงความมั่งคั่งและพลังอำนาจ”

คำสำคัญ: เศรษฐศาสตร์, เศรษฐศาสตร์การเมือง, เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ, เศรษฐศาสตร์การเมืองใหม่, วิวิธยาเศรษฐศาสตร์การเมือง

Abstract

The objectives of the article are the illustrations to understand what is Political Economy (PE.), how it is useful, why it should study PE. PE is not marxism to which many ones misunderstand. However, Marxism is a branch of PE. Data and information are collected from books, articles, and experiences of the authors to which finished the studies in both neoclassical economics and political economy. PE originated in France in 1615 when Antoine de Montchre'tien wrote the "Traicté de l' économie Politique". Later, it has made the progress in England. Two well-known books have emerged. The first is "The Wealth of Nations" of Adam Smith, in 1776; Political economy in Smith's thought is a branch of the science of statesman. The second is "Das Kapital" of Karl Marx, in 1867; it was the marxist political economy. Up to 1890, Alfred Marshall wrote the "Principle of Economics". Since then, Economics has become the technical term of the economic academy. This illustrates that PE has a long development in comparison to neoclassical economics. It may differentiate PE and neoclassical economics according to their dominant purposes; the political economy is a science of statesman who wishes to generate revenue for all people and the state; economics is a science of the firm that wants to generate profit. Since the 1970s, international trade has increased its importance; bringing about the "International Political Economy" which studies the struggle for power and wealth. Moreover, in the 1980s, there was new progress of PE; that is the New Political Economy. Hence, PE is the field of study about "An Interaction of power between classes and groups of people using social institutions, state power, and market forces to provide and share, compete and struggle for power and wealth.

Keywords: Economics, Political Economy, International Political Economy, New Political Economy, Methodology of political economy.

บทนำ

เศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) จัดเป็นศาสตร์เก่าแก่สาขาหนึ่ง ที่มีพลวัตรและพัฒนาการมายาวนาน แต่ในสังคมไทย ก็ยังมีผู้ที่ไม่คุ้นเคยและไม่เข้าใจว่า มันเป็นสาขาวิชา

การประเภทใด แม้แต่ในวงวิชาการทั่ว Weingast ไป บางคนก็ยังเข้าใจว่า เศรษฐศาสตร์การเมืองเป็นเรื่องของลัทธิมาร์กซ์ (Marxism) ซึ่งเป็นความเข้าใจคลาดเคลื่อน

ดังนั้น สารหลักของเรื่องนี้ จะแสดงให้เห็นถึงประวัติความเป็นมาและความสำคัญขององค์ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง แต่เดิมเศรษฐศาสตร์การเมือง ซึ่งได้ถือกำเนิดขึ้นก่อนเศรษฐศาสตร์ แต่ต่อมาได้แยกออกเป็น 2 สาขาความรู้คือ เศรษฐศาสตร์การเมืองและเศรษฐศาสตร์ (Economics) เพราะในช่วงของสงครามเย็น วิวัฒนาการในวงวิชาการเศรษฐศาสตร์ได้พยายามลดการใช้คำว่า เศรษฐศาสตร์การเมือง และใช้คำว่าเศรษฐศาสตร์แทน เพราะเศรษฐศาสตร์การเมืองได้รวมเอาเศรษฐศาสตร์การเมืองสำนักมาร์กซิสต์เข้าไปด้วย แม้ว่าแต่เดิมนั้นเศรษฐศาสตร์การเมืองกำเนิดจากเศรษฐศาสตร์การเมืองตามแนวคิดของ Adam Smith, David Ricardo และ James Mill ฯลฯ ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์ปัจจุบัน จะจัดให้สำนักเศรษฐศาสตร์สายนี้เป็นเศรษฐศาสตร์คลาสสิก (Classical Economics) และเศรษฐศาสตร์ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันเป็นเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก (Neoclassical Economics) (Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M., 2015)

และเมื่อลัทธิมาร์กซ์เป็นภัยร้ายแรงต่อระบบทุนนิยม ความคิดของมาร์กซ์จึงต้องถูกกำจัดออกไปรวมถึงเศรษฐศาสตร์การเมืองด้วย ทำให้วงวิชาการเศรษฐศาสตร์ในประเทศทุนนิยมพยายามลดบทบาทและความก้าวหน้าของเศรษฐศาสตร์การเมือง และเน้นความสำคัญของเศรษฐศาสตร์เท่านั้น เศรษฐศาสตร์การเมืองจึงค่อย ๆ จางหายไปจากห้องเรียนและวงวิชาการ ไม่เพียงเท่านั้นทั้งรัฐบาลและวงวิชาการเศรษฐศาสตร์พยายามที่จะขจัดองค์ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองไม่ให้เผยแพร่ วิชาการเศรษฐศาสตร์การเมืองยุคสงครามเย็นจึงเผยแพร่อยู่ในประเทศฝ่ายสังคมนิยมเป็นด้านหลัก ส่วนในประเทศทุนนิยมจะลดน้อยลงมาก แม้ในประเทศที่เคารพเสรีภาพทางวิชาการ เศรษฐศาสตร์การเมืองก็ยังถูกจำกัดผ่านนโยบายรัฐบาล ผ่านบริษัทธุรกิจ ผ่านการการก่อกำแพงการศึกษาในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปตามยุทธศาสตร์จำกัดอิทธิพลของสังคมนิยมโซเวียตรัสเซีย และพัฒนาเศรษฐกิจโลกตามแนวทางทุนนิยมอเมริกัน (Korten, D. C., 1995)

ในประเทศไทยนับจากปี 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ สถาปนาอำนาจเผด็จการปกครองประเทศภายใต้การสนับสนุนของสหรัฐอเมริกา วิชาการว่าด้วยสังคมนิยม ความคิดด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองของสำนักต่าง ๆ ก็ถูกห้ามเผยแพร่อย่างเป็นทางการ ซึ่งเป็นไปตามนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ (ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 2: ว่าด้วยการต่อต้านคอมมิวนิสต์, 2501) จะมีการศึกษาเรียนรู้กันเองผ่านกลุ่ม ผ่านชมรมที่ไม่กว้างขวาง หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 สังคมไทยมีเสรีภาพมีประชาธิปไตยมากขึ้น เศรษฐศาสตร์การเมืองถูกนำมาเผยแพร่มากขึ้น แต่เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เสรีภาพและประชาธิปไตยถูกจำกัดอีกครั้ง การเผยแพร่ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองจึงถูกจำกัดควบคุมอีก อย่างไรก็ตามนับจาก ปี 2522 นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์และรัฐศาสตร์กลุ่มเล็ก ๆ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เริ่มจัดตั้งกลุ่มวิชาการ

เศรษฐศาสตร์การเมือง และพัฒนาเป็นกลุ่มวิชาการสังกัดคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีการเผยแพร่งานวิชาการและงานวิจัยผ่าน “วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง และต่อมาปี 2534 มีการเปิดหลักสูตรเศรษฐศาสตร์การเมืองอยู่ในหลักสูตรปริญญาโทภาคปกติของคณะเศรษฐศาสตร์ แต่ 2 - 3 ปีต่อมา ก็เกิดปัญหาเรื่องการบริหารจัดการและวิชาที่จะเรียนจะสอน ในที่สุดก็ต้องล้มเลิกไป

จนกระทั่งปี 2545 คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็ได้มีการฟื้นฟูหลักสูตรเศรษฐศาสตร์การเมืองขึ้นมาใหม่โดยจัดเป็นหลักสูตรพิเศษระดับปริญญาโท และกำหนดให้เป็นหลักสูตรมหาบัณฑิตในสายศิลปศาสตร์ (Master of Arts) ที่แตกต่างไปจากมหาบัณฑิตสายเศรษฐศาสตร์ (Master of Economics) (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2554) จึงได้ก้าวหน้าพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้วิชาการเศรษฐศาสตร์การเมืองเผยแพร่กว้างขวางอย่างเป็นทางการในสังคมไทยอีกครั้งหนึ่ง

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะอธิบายว่า เศรษฐศาสตร์การเมืองคืออะไร? ต่างจากเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก (Neoclassical Economics) อย่างไร? มันมีประโยชน์อย่างไร? เหตุใดจึงควรศึกษาวิชาการเศรษฐศาสตร์การเมือง และลัทธิมาร์กซ์กับเศรษฐศาสตร์การเมืองเป็นสิ่งเดียวกันหรือไม่? และข้อมูลต่าง ๆ ในบทความนี้ รวบรวมจากหนังสือ ตำรา บทความ วิชาการ จากวิกิพีเดีย และจากประสบการณ์ของผู้เขียนจากงานสอน งานวิจัยและงานบริหารการศึกษา

กำเนิดวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง

ศัพท์วิชาการ “เศรษฐศาสตร์การเมือง” กำเนิดขึ้นครั้งแรกในประเทศฝรั่งเศส เมื่อปี 1615 ในหนังสือมีชื่อเสียง Traicté de l' économique Politique (ซึ่งแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า A Treatise Political Economy) เขียนโดย Antoini de Montchrétien (Montchare'tien, A., 1615) ต่อมาในปี 1765 เซอร์ เจมส์ สจ๊วต (Sir James Stuart) ได้เขียนหนังสือชื่อ “An Inquiry Into the Principles of Political Economy” (Stuart, J., 1765) และ (Palgrave, R. H. I., 2015) แสดงให้เห็นว่า คำว่า เศรษฐศาสตร์การเมือง กำเนิดมา 400 กว่าปีแล้ว

ในปี 1776 อัดัม สมิธ (Adam Smith) ได้เขียนหนังสือเศรษฐศาสตร์การเมืองที่มีชื่อเสียงก้องโลกคือ An Inquiry to the Nature and Causes of the Wealth of Nations หรือที่เรียกกันสั้น ๆ ว่า Wealth of Nations หนังสือเล่มนี้ เป็นการสืบค้นธรรมชาติและต้นตอของความมั่งคั่งว่า มันเกิดจากปัจจัยอะไร ? ซึ่งอาจจะสรุปจากการวิเคราะห์ของสมิธได้ว่า ความมั่งคั่งมาจากปัจจัยหลักสองปัจจัย ปัจจัยแรก คือ แรงงานของมนุษย์ ซึ่งเขาชี้ให้เห็นว่า คนเราจะรวยจะจนขึ้นอยู่กับความสามารถในการใช้แรงงานตนเองและแรงงานผู้อื่น แต่การใช้เพียงแรงงานตนเองสนองตอบความต้องการได้อย่างจำกัด ความต้องการส่วนใหญ่ของเราได้จากแรงงานผู้อื่นที่เราสามารถนำมาใช้ได้ (Smith, A., 1997)

Wealth of Nations แบ่งเป็นหนังสือรวม 6 เล่ม ในเล่มที่ 4 (Book IV) บทนำของบทที่ 1 สมิธได้กล่าวว่า เศรษฐศาสตร์การเมืองเป็นสาขาหนึ่งของศาสตร์ของรัฐบุรุษ

“Political Economy, considered as a branch of the science of a statesman” (Smith, A., 1999)

วัตถุประสงค์ของเศรษฐศาสตร์การเมืองตามแนวคิดของสมิธ มีสองประการ ประการแรก เป็นองค์ความรู้ว่าด้วยการจัดหารายได้ให้ประชาชนมีพอเพียงเลี้ยงชีพ ประการที่สอง เป็นองค์ความรู้ที่จะทำให้รัฐมีรายได้พอเพียงที่จะนำไปจัดบริการสาธารณะ (Smith, A., 1999)

ที่กล่าวมา คือ คำตอบจาก อัดัม สมิธ ว่า เศรษฐศาสตร์การเมืองคืออะไร? สร้างองค์ความรู้นี้ขึ้นมาเพื่ออะไร?

พลวัตรของเศรษฐศาสตร์การเมืองได้ถูกพัฒนาต่อยอดจากอาดัม สมิธ ซึ่งหนังสือวิชาการด้านนี้ ล้วนแต่ใช้คำว่า เศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) ทั้งสิ้น เช่น ในปี 1817 เดวิด ริคาร์โด (David Ricardo) ก็เขียนหนังสือเรื่อง On the Principle of Political Economy and Taxation ทฤษฎีที่มีชื่อเสียงของริคาร์โด คือ law of comparative advantage หรือ กฎว่าด้วยการได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ ซึ่งเขาอธิบายว่า ถ้าแต่ละประเทศผลิตสินค้าที่ตนได้เปรียบ คือ ผลิตได้ดีกว่าต้นทุนต่ำกว่า แล้วนำไปค้าขายแลกเปลี่ยนกับสินค้าอื่น ๆ ที่ประเทศอื่นผลิตได้ดีกว่าและต้นทุนต่ำกว่าผ่านระบบการค้าเสรี ที่ไม่มีข้อกีดกันใด ๆ ก็จะทำให้แต่ละประเทศได้ประโยชน์สูงสุด (Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M., 2015)

หนังสือของ เจมส์ มิลล์ (James Mill) ที่เขียนเมื่อปี 1821 ก็ชื่อ Elements of Political Economy (Mill, J., 1826) ต่อมาปี 1848 จอห์น สจิวต์ มิลล์ (John Stuart Mill) เขียนหนังสือ Principles of Political Economy (Mill, J. S., 1848) ปี 1871 เจวอนส์ (William Stanley Javons) เขียนหนังสือชื่อ Theory of Political Economy

งานของสมิธ ริคาร์โด มิลล์ และเจวอน จัดเป็นเศรษฐศาสตร์การเมืองคลาสสิก และยังมีคนอื่น ๆ เช่น ฌอง แบบติสก์ เซย์ (Jean-Baptiste Say) เขียนหนังสือ A Treatise on Political Economy เมื่อปี 1803 (Say, J. B., 2001) โทมัส อาร์ มัลธัส (Thomas Robert Malthus) เขียนหนังสือ Principle of Political Economy เมื่อปี 1820 (Malthus, T. R., 1990) งานความคิดและทฤษฎีเหล่านี้ ในทางเศรษฐศาสตร์ยุคปัจจุบันไม่เรียกเป็นเศรษฐศาสตร์การเมืองคลาสสิก แต่เรียกเป็น “เศรษฐศาสตร์คลาสสิก” (classical economics) ทั้ง ๆ ที่งานทุกชิ้นนี้มีชื่อเน้นที่คำว่า “เศรษฐศาสตร์การเมือง” (ภาวดี ทองอุไทย และคณะ, 2527) ที่กล่าวมาทั้งหมดก็เพื่อแสดงให้เห็นว่า วิชาการทางเศรษฐสิกก่อนปี 1890 ล้วนใช้คำว่า political economy หรือเศรษฐศาสตร์การเมืองทั้งสิ้น

ต่อมาในปี 1867 คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ได้เขียนหนังสือที่มีชื่อเสียงเขย่าโลกชื่อ “ทุน” (Das Kapital) หนังสือเล่มนี้คือ เศรษฐศาสตร์การเมืองมาร์กซิสต์ ทฤษฎีที่มีชื่อเสียงของมาร์กซ์ คือ มูลค่าส่วนเกิน (Surplus Value) มาร์กซ์วิเคราะห์ว่า คนงานสามารถผลิตมูลค่า

ได้มากกว่าค่าจ้างพอยังชีพ (Subsistence Wage) แต่ส่วนที่เกินจากค่าจ้างพอยังชีพ มาร์กซ์เรียกว่า “มูลค่าส่วนเกิน” (Marx, K. & Engels, F., 1977) ซึ่งเป็นส่วนที่นายทุนเอาไป

ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า มาร์กซ์คงค้นคว้าและพัฒนาจากการวิเคราะห์ของอดัม สมิธ ที่ว่า

“มูลค่าที่คนงานได้สร้างเพิ่มขึ้นจากมูลค่าวัตถุดิบนั้น แบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นค่าจ้างของคนงาน ส่วนที่สองเป็นของนายจ้าง”
(Smith, A., 1997)

หมายความว่า การแปรรูปวัตถุดิบเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ต้องใช้แรงงานของลูกจ้าง มูลค่าของผลิตภัณฑ์ใหม่นั้น จึงเกิดจากแรงงานลูกจ้างเป็นสำคัญ และมูลค่านี้สูงกว่ามูลค่าของวัตถุดิบที่นำมาประกอบการผลิต และมูลค่าในส่วนที่เพิ่มขึ้นมานี้จะถูกแบ่งเป็นสองส่วน ส่วนที่หนึ่งเป็นค่าจ้างของแรงงาน อีกส่วนหนึ่งเป็นของนายจ้าง ส่วนที่เป็นของนายจ้างนี้แหละที่มาร์กซ์เรียกว่ามูลค่าส่วนเกิน และที่ว่าเกินจากค่าจ้างพอยังชีพ ก็เพราะมาร์กซ์เห็นว่า ค่าจ้างที่คนงานได้รับเป็นค่าจ้างที่ต่ำ พอเพียงเลี้ยงชีพวันต่อวัน หรือต่ำจนไม่พอเลี้ยงชีพ สร้างความทุกข์ยากให้คนงานอย่างแสนสาหัส หรือ “ล่อแหลม” (Precarious) ต่อการที่จะอยู่ไม่รอด (Marx, K. & Engels, F., 1977) หนังสือ “ทุน” ทำให้มาร์กซ์มีชื่อเสียงโด่งดังทางเศรษฐศาสตร์การเมือง พอ ๆ หรือมากกว่าอดัม สมิธ แต่งานของสมิธมีการพัฒนาต่อยอดปรุงแต่งดัดแปลงจนกลายมาเป็นทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก

เริ่มจาก อัลเฟรด มาร์แชล (Alfred Marshall) ซึ่งได้เขียนหนังสือชื่อ Principle of Economics เมื่อปี 1890 คำว่า “เศรษฐศาสตร์” (economics) ก็เริ่มเป็นที่รู้จัก และนักประวัติศาสตร์ความคิดก็ยอมรับกันว่า มาร์แชลเป็นผู้กำเนิดเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก ที่เน้นความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับบริษัทธุรกิจ (Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M., 2015) การวิเคราะห์ของมาร์แชลให้ความสำคัญกับปัจจัยทางเศรษฐกิจล้วน ๆ (ที่ดิน ทุน และแรงงาน) และการวิเคราะห์นั้นก็จะเน้นไปที่ปัจจัยของตลาดสินค้าใดสินค้าหนึ่งหรือเพียงสองสินค้า โดยตั้งสมมติฐาน (assumption) ว่า ปัจจัยอื่น ๆ ไม่เปลี่ยนแปลง (other things be equal) วิธีการเช่นนี้เป็นการวิเคราะห์แบบแยกส่วน (partial analysis) ซึ่งมีประโยชน์ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย (ตัวแปร) หนึ่ง กับอีกปัจจัยหนึ่งในภาวะการณ์หนึ่ง ๆ ในขณะที่เศรษฐศาสตร์การเมืองคลาสสิกหรือเศรษฐศาสตร์คลาสสิกจะมีเรื่องนโยบายแห่งรัฐเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ เพราะเศรษฐศาสตร์การเมืองเป็นศาสตร์ของรัฐบุรุษ จึงต้องคำนึงถึงปัจจัยของอำนาจรัฐ (state power) ด้วย

ความคิดทางเศรษฐศาสตร์ของมาร์แชลได้รับการยอมรับมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะเมื่อเขาได้นำเอาหนังสือ Principle of Economics ของเขามาแทนที่หนังสือ Principle of Political

Economy ของจอห์น สจ๊วต มิลล์ ในการสอนที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M., 2015)

จะเห็นได้ว่าวิชาการเศรษฐศาสตร์การเมือง มีพัฒนาการที่ยาวนานก่อนเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกมากนัก แม้ว่าจะมีความต่อเนื่องระหว่างเศรษฐศาสตร์คลาสสิกกับเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก ผ่านการใช้ระบบตลาดและกลไกอุปสงค์อุปทาน (Demand, Supply) ผ่านกรอบแนวคิดของอดัม สมิธ แต่เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกได้เน้นความสำคัญของธุรกิจในระบบทุนนิยม สร้างทฤษฎีและวิธีวิเคราะห์ต้นทุนและกำไรของธุรกิจ (firm) โดยการวิเคราะห์ต้นทุนหน่วยสุดท้าย (Marginal Cost = MC) และรายรับหน่วยสุดท้าย (Marginal Revenue = MR) แต่พัฒนาการด้านการกระจายรายได้ ด้านการใช้อำนาจรัฐ และนโยบายของรัฐในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ในกรอบของเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ขณะที่เศรษฐศาสตร์การเมืองที่เผยแพร่อยู่ในประเทศสังคมนิยมในยุคโซเวียต จีน ยุโรปตะวันออก เน้นการใช้อำนาจรัฐและนโยบายแห่งรัฐเข้าไปจัดการปัญหาเศรษฐกิจด้วยกลไกการวางแผนจากส่วนกลาง (central planning) แม้ปัจจุบันการวางแผนจากส่วนกลางคลายตัวลง แต่ในประเทศเหล่านี้อำนาจรัฐยังมีบทบาทสูงในการกำหนดภาวะทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะในจีนและรัสเซีย

ต่อมาเมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจโลก (the Great Depression) ช่วงปี 1929 – 1935 องค์ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกเพียงด้านเดียว ไม่สามารถแก้ปัญหาวิกฤตได้ จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) จึงได้เสนอให้รัฐเข้าไปจัดการแก้ไขเศรษฐกิจ โดยการลงทุนของรัฐบาลเพื่อเพิ่มการจ้างงาน เพิ่มกำลังซื้อ เพิ่มการลงทุนทดแทนเอกชนที่ขาดหายไป ปรากฏว่า สามารถแก้ไขเศรษฐกิจได้ โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาช่วงปี 1933 – 1935 (ภาวดีทองอุทัย และคณะ, 2527) จึงทำให้แนวคิดของเคนส์กลายเป็นเศรษฐศาสตร์อีกสำนักหนึ่งเรียกว่า เศรษฐศาสตร์แบบเคนส์ (Keynesians Economics) และรู้จักกันว่าเป็นเศรษฐศาสตร์มหภาค (macro economics) เคนส์ได้เผยแพร่ความคิดของเขาผ่านหนังสือที่มีชื่อเสียงเมื่อปี 1936 คือ The General Theory of Employment Interest and Money สมการเศรษฐศาสตร์มหภาคของเคนส์ที่รู้จักกันดีก็คือ

$$Y = C + I + G + (X-M)$$

Y คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Products) C คือ การบริโภคของภาคประชาชนในประเทศ (Consumption) I คือ การลงทุนภาคเอกชน (Investment) G คือ การลงทุนและการใช้จ่ายของรัฐบาล (Government Expenditure) X คือ มูลค่าการส่งออก (Export Value) และ M คือ มูลค่าการนำเข้า (Import Value)

นักเศรษฐศาสตร์สำนักเคนส์ (Keynesian Economist) ได้มีการพัฒนาปรับปรุงความรู้ทางสายนี้ เป็นเศรษฐศาสตร์ยุคหลังเคนส์ (Post Keynesian Economics) และได้ถูก

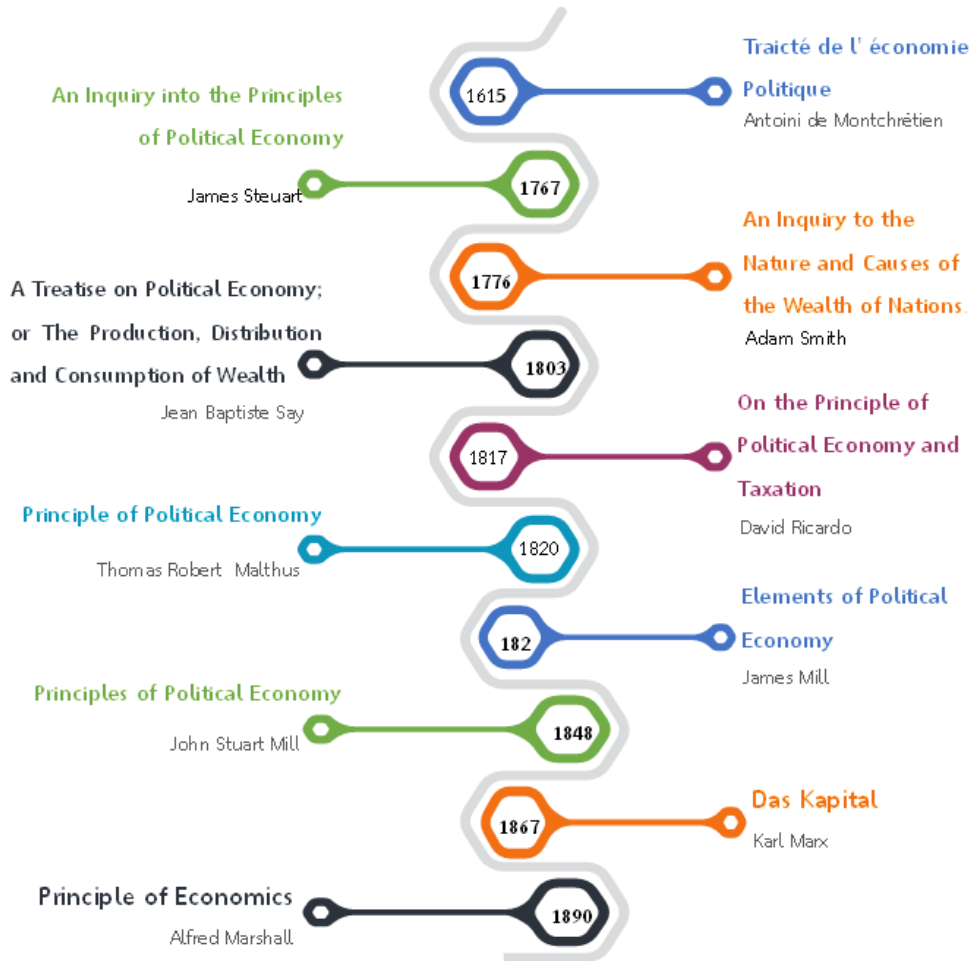

จัดให้เป็นเศรษฐศาสตร์การเมืองยุคหลังเคนส์ (Post Keynesian Political Economy) (O'Hara, P. A., 2001)

เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกในยุคปัจจุบัน เป็นการศึกษาเรื่องเศรษฐกิจในขอบเขตจำกัด เฉพาะประเด็นทางเศรษฐกิจล้วน ๆ เท่านั้น ตัดประเด็นการเมือง อำนาจ และปัจจัยทางสังคมออกไปหมด บนสมมติฐานว่า “สิ่งเหล่านี้ไม่เปลี่ยนแปลง” และไม่ใช่ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ต่างกับเศรษฐศาสตร์การเมือง ที่ต้องคำนึงถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมือง อำนาจ และปัจจัยอื่น ๆ ทางสังคม (Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M., 2015)

เศรษฐศาสตร์การเมืองจึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ (interdisciplinary) ที่จำเป็นต้องศึกษาปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ ที่ผสมผสานถึงทอสัมพันธ์กัน เพราะแต่ละปัจจัยเป็นได้ทั้งเหตุและผลของกันและกัน ปัจจัยทางเศรษฐกิจอาจจะเป็นเหตุให้เกิดผลทางการเมืองและสังคม ปัจจัยทางการเมืองหรือสังคมก็อาจจะเป็นเหตุให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ (Weingast, B. R. & Wittman, D., eds., 2008)

ปัจจุบันมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายเศรษฐกิจกับสถาบันทางการเมือง เพราะสองส่วนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างแนบแน่น สถาบันทางการเมืองย่อมมีผลต่อการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจ และนโยบายทางเศรษฐกิจก็ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสถาบันทางการเมืองได้ (Basley, T., 2001) ซึ่งปรากฏการณ์ที่เห็นได้ทั่วโลก ก็คือ การที่พรรคการเมืองใดดำรงอยู่ได้ด้วยการสนับสนุนของนายทุน เมื่อพรรคการเมืองนั้นได้เป็นรัฐบาล ก็จะมีนโยบายทางเศรษฐกิจที่สนับสนุนนายทุน เช่น การส่งเสริมการลงทุน หรืออย่างน้อยนโยบายทางเศรษฐกิจนั้น จะต้องไม่ทำให้ “นายทุน” เสียประโยชน์ เมื่อนโยบายทางการเมืองสนับสนุนเศรษฐกิจของนายทุนหรือนายทุนนิยม ก็จะมีนโยบายขัดขวางระบบสังคมนิยม ถ้าพรรคสังคมนิยมหรือพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้นปกครองประเทศ ก็จะเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจเป็นระบบสังคมนิยม ยกเลิกหรือจำกัดระบบเศรษฐกิจทุนนิยม และขัดขวางไม่ให้มีพรรคการเมืองของฝ่ายทุนนิยม ดังที่เคยเกิดขึ้นในจีนและโซเวียต แม้ในปัจจุบันประเทศที่ปกครองด้วยพรรคคอมมิวนิสต์เช่น จีน เวียดนาม เกาหลีเหนือ ฯลฯ ก็ขัดขวางไม่ให้มีพรรคการเมืองแนวทุนนิยม

ภาพที่ 1 พัฒนาการของเศรษฐศาสตร์การเมือง

ความแตกต่างระหว่างเศรษฐศาสตร์การเมืองกับเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก

จากที่กล่าวมาทั้งหมดแสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างเศรษฐศาสตร์การเมืองกับเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบลักษณะเด่นของเศรษฐศาสตร์การเมืองกับเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก

ตัวชี้วัด	เศรษฐศาสตร์การเมือง	เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก
1. ลักษณะความเหมาะสม	เป็นศาสตร์ของรัฐบุรุษ (statesman)	เป็นศาสตร์ของธุรกิจ (firm)
2. วัตถุประสงค์หลัก	เพื่อสร้างรายได้ให้ประชาชนและสร้างรายได้ให้รัฐ เพื่อนำไปจัดบริการสาธารณะ	เพื่อกำไร และการสะสมทุนของธุรกิจ

ตัวชี้วัด	เศรษฐศาสตร์การเมือง	เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก
3. การศึกษา วิเคราะห์	ศึกษาตลาด อำนาจรัฐ นโยบายรัฐ ผลประโยชน์ของกลุ่มคนและชนชั้น เป็นการศึกษาเชิงระบบองค์รวมของความสัมพันธ์ระหว่างตลาด อำนาจรัฐ และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนและชนชั้นในกระบวนการทางเศรษฐกิจ	วิเคราะห์ศึกษาตลาดของสินค้าใดสินค้าหนึ่งบนสมมติฐานว่าปัจจัยอย่างอื่นคงที่
4. กรอบความคิดและ ความเชื่อ	เชื่อว่า ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจการเมือง เกิดจากปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มคนและชนชั้นและสถาบันที่คนสร้างขึ้นมา (เช่น นโยบาย ประเพณี วัฒนธรรม และอุดมการณ์) หรือเชื่อว่า มันเกิดจากน้ำมือของมนุษย์ (human hands) เป็นหลัก	เชื่อในกลไกตลาดเสรีและมือที่มองไม่เห็น (invisible hands) ว่าเป็นกลไกหลักที่ทำให้เกิดความเป็นไปทางเศรษฐกิจที่ดีที่สุด

เศรษฐศาสตร์การเมืองใหม่ (New Political Economy)

ผู้ที่ยึดมั่นในเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกอย่างเข้มข้นจะมองว่า เศรษฐศาสตร์การเมือง ล้าสมัยไปแล้ว ไม่สามารถนำมาวิเคราะห์อธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจได้แล้ว เช่น ยูจีน บอห์ม บาเวอร์ค (Eugen Bohm-Bawerk) ฟิลิป วิคสตีด (Philip Wicksteed) ฟรีดริช วอน ไวเซอร์ (Friedrich Von Wieser) ลูควิด วอน มิเซส (Ludwig von Mises) ฟรีดริช วอน ฮาเยค (Friedrich Von Hayek) (Fusfeld, D. R., 1966) แต่ก็ยังมีนักคิดอีกส่วนหนึ่งที่เห็นว่า แนวคิดและทฤษฎีของ micro และ macro economics ออกจะแคบไปหน่อย (O'Hara, P. A., 2001) ไม่สามารถอธิบายปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเมือง อำนาจ และปัจจัยทางสังคมต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน เป็นปัจจัยก่อเหตุและเกิดผลต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน และเชื่อว่า การพัฒนาในเชิงสหวิทยาการควรจะใช้การวิเคราะห์ในลักษณะเศรษฐศาสตร์การเมือง (Stillwell, F., 2005) และได้มีการพัฒนาแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองใหม่

เศรษฐศาสตร์การเมืองใหม่ มีทัศนะที่โน้มเอียงไปในทางที่ว่า เศรษฐศาสตร์การเมือง เป็นปรากฏการณ์ของอุดมการณ์หรือความเชื่อทางเศรษฐกิจ และการตัดสินใจกระทำใด ๆ ทางเศรษฐกิจย่อมถูกกำหนดมาจากความเชื่อและผลประโยชน์ในเรื่องนั้น ๆ ดังนั้น ชาร์ล เมเยอร์ (Charles S. Mayer) เห็นว่า แนวคิดของเศรษฐศาสตร์การเมือง คือ การสืบค้นและสอบสวน ลัทธิความเชื่อทางเศรษฐกิจ เพื่อแสดงให้เห็นถึงหลักฐานหรือข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับลัทธิความเชื่อในอุดมการณ์นั้น ๆ ซึ่งมันจะชี้ให้เห็นถึงความคิดทางเศรษฐกิจ (economic idea) และพฤติกรรมของการกระทำตามความคิดนั้น ในบริบทดังกล่าวนี้เศรษฐศาสตร์การเมืองจึงไม่ใช่กรอบของความคิดหรือกรอบของการวิเคราะห์ (Framework for Analysis) แต่มันเป็นเรื่องของความเชื่อและปฏิบัติตามความเชื่อนั้น และนี่คือสิ่งที่ต้องนำมาวิเคราะห์และอธิบาย เช่นความเชื่อที่ว่า “การค้าเสรีดีที่สุด” ก็ต้องนำมาวิเคราะห์และอธิบายว่า เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

และปฏิบัติตามความเชื่อนั้น เกิดผลเป็นอย่างไร ดีที่สุดจริงหรือไม่? เป็นต้น (Mayer, C. S., 1988) ยังมีนักคิดนักเศรษฐศาสตร์การเมืองคนอื่น ๆ ที่มีแนวคิดเช่นว่านี้ เช่น Andrew Gruble ที่เขียนหนังสือเรื่อง The Free Economy and the Strong State (Gruble, A., 1988) Collin Hay เขียนหนังสือชื่อ The Political Economy of New Labour (Hay, C., 1999) และมีงานอีกหลายชิ้นที่อาจเรียกได้ว่าเป็นงานของกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองใหม่ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารระหว่างประเทศของกลุ่มวิชาการเศรษฐศาสตร์การเมืองใหม่ของมหาวิทยาลัยเซฟฟิลด์ (Sheffield University) วารสารนี้ตั้งเมื่อปี 1996 (Baker, D., 2006)

เศรษฐศาสตร์การเมือง มีพัฒนาการที่ยาวนานจากกลุ่มนักคิดนักปรัชญาในยุโรป แม้ในยุคปัจจุบัน สำนักคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองในยุโรปก็มีความหลากหลาย และมีพัฒนาการต่อเนื่องมากกว่าในซีกของทวีปอเมริกาเหนือ โดยเฉพาะในอังกฤษ ไม่ว่าจะเป็นคิงคอลเลจ (King's College), วิทยาลัยเศรษฐศาสตร์และรัฐศาสตร์แห่งลอนดอน (London School of Economics and Political Science = LSE), เคมบริดจ์, ออกซ์ฟอร์ด ล้วนแต่เป็นสถาบันการศึกษาที่มีการศึกษาวิจัยและพัฒนาการทางด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองอย่างต่อเนื่อง

เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy = IPE)

ความคิดทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์การเมือง จะถูกนำมาใช้วิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจการเมืองของสังคมหนึ่ง ๆ แต่นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา ระบบโลกาภิวัตน์และความสัมพันธ์ด้านการค้าการลงทุนระหว่างประเทศเติบโตขยายตัวและมีความซับซ้อนมากขึ้น ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาองค์ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ ที่สามารถครอบคลุมประเด็นวิเคราะห์ได้กว้างกว่าเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ ซึ่งในปัจจุบันจะมีการใช้คำว่า เศรษฐกิจการเมืองโลก (global political economy (GPE)) วิชาการสาขานี้มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยการศึกษาผ่านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ดังนั้นสาขาวิชาการที่ต้องนำมาถักทอกันเป็น IPE ก็มีทั้งด้านเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ธุรกิจและการค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น (Balaam, D. N. & Vesetb, M., 2001)

ในด้านเศรษฐกิจ การค้าการเงินระหว่างประเทศและพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจถือว่าเป็นเรื่องหลัก ๆ ของ IPE ในทางรัฐศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สถาบันทางการเมือง และสถาบันอำนาจ คือ ประเด็นที่ถูกนำมาถักทอเป็นส่วนสำคัญของ IPE นักเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศให้คำจำกัดความสั้น ๆ ว่า เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ คือ struggle for power and wealth แปลว่า เศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ คือ การต่อสู้เพื่อความมั่งคั่งและพลังอำนาจ (Lairson, T. D. & Skidmore, D., 2003) ในระดับระหว่างประเทศคือ การต่อสู้เพื่อความมั่งคั่งและพลังอำนาจของชาติ

เศรษฐศาสตร์การเมืองของ อัดัม สมิธ คือ ความมั่งคั่งของชาติ แต่ IPE คือ ความมั่งคั่งและพลังอำนาจของชาติ

ดังนั้น การวิเคราะห์ของ IPE คือ การตอบโจทย์หลักว่า จะทำอย่างไรจึงจะสร้างความมั่งคั่งและพลังอำนาจให้แก่ชาติได้ แนวคิด IPE นั้นเห็นว่า ความมั่งคั่ง (Wealth) และพลังอำนาจ (Power) มีปฏิสัมพันธ์เชิงเกื้อหนุนกัน คือ ถ้ามีความมั่งคั่ง ก็สามารถไข่มั่นไปสร้างพลังอำนาจได้ เมื่อมีพลังอำนาจก็สามารถไข่มั่นไปสร้างความมั่งคั่งได้

ประเทศต่าง ๆ ที่จะสะสมความมั่งคั่งและพลังอำนาจได้ ก็ต้องสร้างกลไกการค้า การเงิน เทคโนโลยี และกองทัพ เราจึงเห็นได้จากข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า ประเทศที่เติบโตเป็นมหาอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นอังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา ล้วนแต่อาศัยปัจจัยเหล่านี้ไปสร้างความมั่งคั่งและพลังอำนาจให้ตัวเอง นักเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศจึงสรุปว่า ปัจจัยที่สร้างความมั่งคั่งและพลังอำนาจให้แก่ประเทศใดประเทศหนึ่งมี 7 ประการ คือ 1) การค้าการลงทุน 2) การเงินการธนาคาร 3) ความรู้และเทคโนโลยี 4) การสื่อสาร 5) วัฒนธรรม 6) ความเชื่อหรืออุดมการณ์ 7) ความมั่นคง ในปัจจัยสี่ประการแรก คือ 1) 2) 3) และ 7) นักทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ จัดให้เป็นโครงสร้างแห่งอำนาจโลก 4 ประการ (four global structures) (Balaam, D. N. & Vesetb, M., 2001)

ดังนั้น ในการต่อสู้เพื่อความมั่งคั่งและพลังอำนาจ ถ้าเป็นการต่อสู้ผ่านสื่อและข่าวสาร ผ่านการล้อมเล้าเชิงวัฒนธรรม (การบริโภค การแต่งกาย เพลง ภาพยนตร์) เรียกว่า เป็นการต่อสู้โดยใช้พลังนุ่ม (soft power) ถ้าเป็นการต่อสู้ผ่านการค้าการลงทุน การเงินการธนาคาร และเทคโนโลยี เป็นการใช้พลังของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (economic power) และถ้าเป็นการต่อสู้ผ่านการทำสงครามโดยกองกำลัง(รวมทั้งกองกำลังไซเบอร์)ก็เรียกว่า เป็นการต่อสู้โดยใช้พลังแข็งกร้าว (hard power)

ประเทศต่าง ๆ จะใช้พลังทางเศรษฐกิจ แข่งขันต่อสู้กันผ่านการค้าและการลงทุน เพื่อเพิ่มความมั่งคั่งให้แก่ประเทศตนเอง ประเทศที่ได้เปรียบในการต่อสู้ด้วยพลังทางเศรษฐกิจ จะสามารถเพิ่มความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจได้มาก เช่น สหรัฐอเมริกา ยุโรปและจีน เป็นต้น และความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจจะถูกนำไปใช้พัฒนาประเทศด้านอื่น ๆ ผ่านระบบภาษีและงบประมาณรายจ่ายของรัฐบาล

การต่อสู้ด้วยพลังนุ่ม (ข้อ 4), 5) และ 6)) จะทำให้คนเชื่อ คล้อยตาม ทำตาม เป็นพลังที่เข้ายึดความคิดและจิตใจของคน เช่นการเผยแพร่ศาสนาเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมือง การเลียนแบบดาราภาพยนตร์ การทำตามแรงโฆษณา เป็นต้น พลังนุ่มจะทำให้เกิดการคล้อยตามผู้มีอิทธิพลในการสร้างพลังนุ่ม เช่น สังคมไทยจะยอมรับแบบแผนต่าง ๆ จากสหรัฐอเมริกา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจ ความเชื่อทางการเมือง เพลง และภาพยนตร์จากฮอลลีวูด ผลที่ตามมาคือ สหรัฐฯ จะสามารถชักจูงสังคมไทยไปในทางใดก็ได้ง่าย ดังปรากฏให้เห็นทั่วไปในหลาย ๆ ด้าน

สำหรับพลังแข็งแกร่ง รูปธรรมก็คือ การใช้อำนาจใช้กำลังเข้าบังคับเพื่อให้ผู้อื่นทำตาม ซึ่งตรงกันข้ามกับพลังนุ่ม ที่ใช้ความเชื่อใช้แรงจูงใจต่าง ๆ รูปธรรมของการใช้พลังแข็งแกร่ง ก็เช่น การที่อังกฤษ ฝรั่งเศส ส่งกองกำลังเข้ายึดอาณานิคมต่าง ๆ ทั่วโลก อินโดจีนถูกยึดโดย ฝรั่งเศส อินเดีย พม่า มลายู ถูกยึดโดยอังกฤษ เป็นต้น ในยุคปัจจุบันก็เช่นกรณีสหรัฐอเมริกา เข้ายึดอิรักและบังคับให้เปลี่ยนแปลงการปกครองไปในทางที่สหรัฐอเมริกาต้องการ เป็นต้น

กรอบการวิเคราะห์ของ IPE เรื่อง เศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจะใช้แนวคิดแนววิเคราะห์ 3 แนวคือ แนวพาณิชยนิยม (Mercantilism) ที่ใช้การค้าระหว่างประเทศและกองทัพเป็นกลไกหลักในการสร้างความมั่งคั่งและพลังอำนาจ ในอดีตการขยายอำนาจและอาณานิคมของประเทศสเปน, โปรตุเกส, อังกฤษ และฝรั่งเศส ก็เดินตามแนวทางนี้ ทำให้รายได้และทองคำไหลเข้าประเทศให้มากที่สุด และให้ไหลออกนอกประเทศน้อยที่สุด เพื่อทำให้เกิดดุลการค้ามาก ๆ และนำเอาความมั่งคั่งจากการค้าไปสร้างกองทัพ เพื่อสร้างพลังอำนาจ

ต่อมาก็เป็นแนวคิดของมาร์กซิสต์ที่เห็นว่า การตีขี้ตมของตลาดภายในจะนำไปสู่ความถดถอยของกำไร และความตีขี้ตมนั้นเกิดจากการที่คนงานซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคมอุตสาหกรรมถูกกดค่าจ้าง ทำให้กำลังซื้อของสังคมไม่พอจะดูดซับสินค้าที่ผลิตออกมาจำหน่ายได้ ดังนั้น ทางออกของทุน คือ การไปลงทุนต่างประเทศ ไปในแหล่งที่วัตถุดิบราคาถูก ค่าแรงถูก ทุนที่ไปลงทุนต่างประเทศก็จะได้กำไรกลับประเทศมากขึ้น หลักประกันของการสร้างกำไรให้ทุน คือ การยึดครองประเทศอาณานิคม ผูกขาดการซื้อวัตถุดิบ (Monopsony) และผูกขาดการขายสินค้าสำเร็จรูป (monopoly) (Lenin, V. I., 1963) และ (Lenin, V. I., 2008)

อีกแนวคิดหนึ่งที่เป็นที่ยึดมั่นของนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกและนีโอคลาสสิก คือ ลัทธิเสรีนิยม (liberalism) และการค้าเสรี (free trade) แนวคิดนี้เห็นว่า ถ้าการค้าระหว่างประเทศไม่มีข้อกีดกันทางการค้า ไม่ว่าจะเป็นเรื่องโควตาหรือภาษี และให้แต่ละประเทศผลิตสินค้าที่ตนเองถนัด แล้วนำมาค้าขายแลกเปลี่ยนกันอย่างเสรี ประชาชนในประเทศที่ค้าขายกันอย่างเสรีนั้นก็จะได้ประโยชน์สูงสุด (Ricardo, D., 1817)

จากนี้ก็จะเห็นได้ว่า เศรษฐศาสตร์การเมือง และเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศเป็นสหวิทยาการที่จำเป็นต้องมีการศึกษา มีการพัฒนา มีการวิจัย เพราะมันเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ให้เราเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ การเมือง อำนาจ สังคมและวัฒนธรรมที่ถักทอกันเป็นเกลียวใหญ่ เพื่อจะได้กำหนดนโยบายของชาติ และตัดสินใจการกระทำเพื่อให้บรรลุความมั่งคั่งและพลังอำนาจของชาติและประชาชน

การใช้ประโยชน์เศรษฐศาสตร์การเมือง

การใช้ประโยชน์เศรษฐศาสตร์การเมือง ไม่จำกัดเฉพาะผู้ที่ต้องการความรู้ด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ในวิชาการสาขาอื่น ๆ ก็จำเป็นต้องรู้ เช่น ในสาขาประวัติศาสตร์

นักประวัติศาสตร์ใช้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมือง ศึกษาบุคคลและกลุ่มคนที่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน และใช้วิธีการทางการเมือง (อำนาจและนโยบาย) เพื่อเปลี่ยนแปลงผลประโยชน์เหล่านั้น (Maccoy, D. R., 1980)

นักกฎหมายก็หันมาใช้แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมือง ประกอบความคิดทางกฎหมาย กล่าวคือในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 20 นักกฎหมายได้หันมาสนใจประเด็นทางเศรษฐกิจการเมือง ที่มีผลกระทบต่อประเด็นทางกฎหมาย โดยเฉพาะตั้งแต่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปี 2007 บริษัทยักษ์ใหญ่หลายบริษัทประสบปัญหาการดำเนินงานทั้งในประเทศตนเองและในต่างประเทศ ที่มีสาขาของบริษัท ปัญหาต่าง ๆ นั้น มีประเด็นทางกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญ นักกฎหมายระหว่างประเทศที่เข้าไปช่วยแก้ปัญหา จำเป็นต้องมีความเข้าใจในภาพรวมเศรษฐกิจและการเมือง ที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของบริษัท จึงจะสามารถใช้ดุลยพินิจทางกฎหมายแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม (Kennedy, D., 2013) และ (Haskell, J. D., 2015)

ปี 2008 นักรัฐศาสตร์ผู้ศึกษานโยบายแห่งรัฐของสหรัฐอเมริกา พบว่า ลำพังความรู้ด้านรัฐศาสตร์ไม่สามารถอธิบายความไม่ปกติทางนโยบายเศรษฐกิจและวิกฤตเศรษฐกิจได้ ดังนั้น Thomas Piketty นักเศรษฐศาสตร์ จึงเรียกร้องให้นักรัฐศาสตร์หันมาสนใจประเด็นเศรษฐศาสตร์ ทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ทางเศรษฐศาสตร์การเมือง (Piketty, T., 2014) เพื่อจะได้กำหนดนโยบายได้ถูกต้องเหมาะสม ดังนั้น หนังสือ Capital in the Twenty First Century จึงถูกจัดให้เป็นหนังสือเศรษฐศาสตร์การเมืองแห่งยุคสมัยที่โด่งดังมาก (Robbins, M., 2017)

ในปี 2010 แผนกเศรษฐศาสตร์การเมืองของคิง คอลเลจ แห่งลอนดอน ก็สรุปยืนยันว่า ในการศึกษาปัจจุบันที่รัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ถูกแยกส่วนเป็นต่างสาขาวิชาการนั้น มันเป็นไปได้เลยที่จะทำความเข้าใจกระบวนการทางการเมือง โดยไม่ทำความเข้าใจบริบททางเศรษฐกิจ ในขณะที่ดำเนินการทางการเมือง (Department of Political Economy, 2010)

ดังนั้นในปี 2017 กลุ่มนักเศรษฐศาสตร์การเมืองของอังกฤษ ได้จัดตั้งสถาบันร่วมทุนวิจัย (Research Consortium) โดยรวมนักเศรษฐศาสตร์การเมืองจากสถาบันที่มีชื่อเสียงมากที่สุด ในอังกฤษ คือ Oxford, Cambridge, King's College, London, and London School of Economics and Political Science (POLECON UK) โครงการนี้เป็นการร่วมมือกันพัฒนาเศรษฐศาสตร์การเมืองและแบ่งกันทำวิจัยในประเด็นที่แต่ละมหาวิทยาลัยมีความเชี่ยวชาญ จะได้ไม่ซ้ำซ้อนกันและประหยัดงบประมาณ การเกิดสถาบันร่วมทุนวิจัยเมื่อปี 2517 ของมหาวิทยาลัยใหญ่และมีชื่อเสียงที่สุดของอังกฤษ เป็นการแสดงให้เห็นว่า วิชาการเศรษฐศาสตร์การเมือง ย่อมมีความสำคัญมาก มันช่วยเติมเต็มวิธีวิเคราะห์และวิธีมองปัญหาที่เศรษฐศาสตร์ทั่วไปขาดหายไป และมันสอดคล้องกับสถานการณ์ของโลกที่กำลังเกิดความตึงเครียดของการ

แข่งขันทางการค้าและการช่วงชิงความเป็นเจ้า เพื่อครอบครองความมั่งคั่งและพลังอำนาจ อาวุธที่นำมาใช้ต่อสู้กันก็คือ การค้าการลงทุน การเงินการธนาคาร เทคโนโลยี การสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสื่อสารด้วยระบบดิจิทัล และอาวุธที่ทรงพลานุภาพมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบันก็คือ กองทัพหรือกองกำลัง อาวุธหลายประเภทนี้เมื่อถูกนำมาใช้รวม ๆ กันจึงเรียกว่าเป็นอาวุธ “ทางเศรษฐกิจการเมือง” วิชาการของการต่อสู้เช่นนี้ จึงเรียกกันว่า วิชาการเศรษฐศาสตร์การเมือง และเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศ (Balaam, D. N. & Vesetb, M., 2001)

กรณีรูปธรรมคือ สงครามการค้าการลงทุนและสงครามเงินตราระหว่างสหรัฐอเมริกา กับจีน ประธานาธิบดีทรัมป์ (Donald Trump) ได้มีการกีดกันสินค้าจากจีน เพื่อต้องการลดการขาดดุลการค้ากับจีนตั้งแต่ปี ค. ศ. 2018 (wikipedia, n.d.) ลูกหลานมาถึงการกีดกันการพัฒนาเทคโนโลยีของจีน กีดกันการลงทุนทางเทคโนโลยีของบริษัทหัวเว่ยของจีน (BIZ & MARKETING NEWS, 2019) ทางด้านการเงินจีนก็เห็นว่า การค้าขายระหว่างประเทศที่สหรัฐอเมริกาต้องการให้ใช้เงินดอลลาร์เป็นหลัก เป็นสิ่งที่จีนไม่พอใจ จีนจึงพยายามเจรจากับประเทศต่าง ๆ ที่ค้าขายกับจีนให้ใช้เงินหยวน และจีนก็ได้พัฒนาเงินดิจิทัลหยวน (central bank digital currency) เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว โดยผู้ใช้จ่ายเงินไม่ต้องพกเงิน ไม่ต้องผ่านระบบธนาคาร ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมในการโอนเงินและการแลกเงิน และจีนคาดหวังให้ดิจิทัลหยวนเป็นเงินค้าขายระหว่างประเทศด้วย ประเด็นนี้จีนนำหน้าสหรัฐฯ ไปแล้ว (Yeung, K., 2021)

วิธีวิทยาของเศรษฐศาสตร์การเมือง

ในทศวรรษที่ 1960s เศรษฐศาสตร์การเมือง มีการพัฒนากรอบความคิด ทฤษฎีและวิธีการศึกษาที่ลุ่มลึกและหลากหลายมากขึ้น ขอบเขตของการศึกษาวิเคราะห์ครอบคลุมใน 5 ประเด็น คือ (O'Hara, P. A., 2001)

1. ว่าด้วยวิธีการมองปัญหาเชิงสัมพันธ์และเชิงพลวัต กล่าวคือ ในการวิเคราะห์ปัญหาหรือประเด็นหนึ่ง ๆ จะต้องมองให้เห็นว่าปัญหานั้น ประเด็นนั้น เกิดจากปัจจัยอะไรบ้าง เหตุและปัจจัยนั้นอาจมีเพียงอย่างเดียวหรือหลายอย่างประกอบกัน และมองให้เห็นว่า ปัญหาหรือประเด็นนั้นมันจะนำไปสู่ประเด็นและปัญหาอื่น ๆ อะไรบ้าง? มองให้เห็นอดีตที่เป็นเหตุของปัจจุบัน และต้องวิเคราะห์ทำให้เห็นความเป็นไปได้ว่า ประเด็นปัญหาปัจจุบันจะนำไปสู่อะไรในอนาคต นั่นคือการวิเคราะห์เชิงพลวัต

2. ว่าด้วยการวิเคราะห์วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของทุนนิยม เช่น พิจารณาว่าทุนนิยมอุตสาหกรรมยุคแรก เริ่มจากยุคเครื่องจักรไอน้ำเรียกว่าอุตสาหกรรม 1.0 ต่อมาเป็นยุคเครื่องจักรที่ใช้น้ำมันในยานยนต์ต่าง ๆ รวมถึงรถไฟ นำไปสู่การปฏิวัติระบบขนส่งคมนาคม เรียกว่าอุตสาหกรรม 2.0 แล้วก็ถึงยุคที่เครื่องจักรใช้ไฟฟ้าและคอมพิวเตอร์เรียกว่า

ยุคอุตสาหกรรม 3.0 สุดท้ายก็ถึงยุคอุตสาหกรรมที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์หรืออุตสาหกรรมยุคดิจิทัล เรียกว่าอุตสาหกรรม 4.0 (Schwab, K., 2017) เป็นต้น

3. ว่าด้วยบทบาทและความขัดแย้งของระบบเศรษฐกิจการเมืองและสังคม ระบบทุนนิยมได้ก่อให้เกิดชนชั้นสองชนชั้นหลักควบคู่กันอยู่ คือ ชนชั้นนายทุนและชนชั้นแรงงาน ในสังคมที่เป็นทุนนิยมเต็มตัว คนส่วนใหญ่คือชนชั้นแรงงาน คนส่วนน้อยคือชนชั้นนายทุน แต่ผู้ครอบครองรายได้และทรัพย์สินส่วนใหญ่ของสังคม คือ นายทุน ส่วนชนชั้นแรงงานเป็นฝ่ายเสียเปรียบ มีส่วนแบ่งของรายได้และทรัพย์สินน้อย มีชีวิตอยู่ด้วยการทำงานหนักแต่ลำบากยากจน ทั้ง ๆ ที่เป็นผู้ทำการผลิตและสร้างผลผลิตให้แก่สังคมมากมาย จึงนำไปสู่การเรียกร้อง“ส่วนแบ่ง” ที่ได้ผลิตขึ้นมา นั้น นำไปสู่ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับการผลิต และระดับการเมืองการปกครอง คือ การต่อสู้เพื่อครองอำนาจรัฐ

4. ว่าด้วยมูลค่าส่วนเกินทางเศรษฐกิจ, อุปสงค์ที่มีประสิทธิภาพ (effective demand), ทฤษฎีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ, การกระจายรายได้และการผลิตซ้ำ (Reproduction) เป็นการศึกษาวเคราะห์ให้เห็นว่า ผลผลิตต่าง ๆ ในสังคม ผู้ที่ทำการผลิตหลักเป็นชนชั้นแรงงานและเกษตรกร ในความเป็นจริงทั้งสองชนชั้นสร้างผลผลิตได้มากกว่าระดับความจำเป็นของตัวเอง เช่นในเวลา 1 วัน คนงานต้องการสิ่งจำเป็นเพื่อชีวิตคิดเป็นมูลค่า 300 บาท แต่ผลผลิตที่คนงานผลิตออกมานั้น อาจมีมูลค่าถึง 1,000 บาท ส่วนที่มากกว่า 300 บาท คือ 700 บาท เรียกว่า “มูลค่าส่วนเกิน” ก็ตกเป็นของนายจ้าง

ส่วนอุปสงค์ที่มีประสิทธิภาพ ก็หมายถึงว่า คนทุกคนมีความต้องการหรือมีอุปสงค์ แต่ความต้องการนั้นจะเป็นจริงได้ก็ต้องมีกำลังซื้อ หรือต้องมีเงินที่จะซื้อนั่นเอง ดังนั้น การสร้างอุปสงค์ที่มีประสิทธิภาพ ก็คือ การทำให้ทุกคนมีรายได้ มีกำลังซื้อ จึงจะมีอุปสงค์ที่มีประสิทธิภาพ ทฤษฎีความเติบโตทางเศรษฐกิจ จึงเกี่ยวข้องกับการเพิ่มรายได้ของประชาชน การผลิตใหม่หรือผลิตซ้ำ เพื่อเพิ่มกำไร เพิ่มความมั่งคั่งของสังคมนั้น ก็ต้องคำนึงถึงการจัดสรรแบ่งปันความมั่งคั่งและความเติบโตทางเศรษฐกิจให้ตกไปถึงมือของประชาชนส่วนใหญ่ เพื่อเพิ่มอุปสงค์ที่มีประสิทธิภาพให้มากขึ้น

5. ว่าด้วยกรอบนโยบายที่ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจที่ไม่เป็นกระแสหลักของทุนนิยม กล่าวคือ ระบบทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจตลาด เป็นสังคมที่คนต้องพึ่งตลาด จะหารายได้มาเลี้ยงชีพก็พึ่งตลาด ทั้งตลาดสินค้าทุน ตลาดสินค้าอุปโภคบริโภค และตลาดแรงงาน ดังนั้น เมื่อกล่าวถึง “เศรษฐกิจ” คนก็จะคิดถึงเศรษฐกิจที่เป็นธุรกิจและเศรษฐกิจที่เกิดจากภาครัฐ (เช่น การสร้างถนนหนทาง การสร้างท่าเรือ สร้างเขตอุตสาหกรรม) ไม่ได้คิดว่าการประกอบอาชีพการงานของครัวเรือน คือ การเป็นลูกจ้าง การทำไร่ทำนาทำสวน ค่าขายหาบเร่แผงลอยริมทางเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ ภาคเศรษฐกิจประเภทนี้เรียกว่า “เศรษฐกิจภาคประชาชน” ความสำคัญยิ่งของเศรษฐกิจภาคนี้คือ เป็น“พลังการบริโภค” และการสร้างอุปสงค์ที่มีประสิทธิภาพ

ตามทฤษฎีของเคนส์ (Keynes, J. M., 1936) การบริโภคของประชาชนในประเทศมีความสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ (GDP) มาก ในสังคมไทยปัจจุบันประมาณครึ่งหนึ่งของ GDP มาจากการบริโภคของประชาชน ดังนั้นเศรษฐกิจภาคประชาชนจึงมีความสำคัญ แม้แต่ละรายจะเป็นครัวเรือนทำการผลิตเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่เมื่อรวมกันมากมายมหาศาลสร้างรายได้ให้ครัวเรือนและสร้างพลังการบริโภคให้แกระบบเศรษฐกิจ

วิธีวิทยาทางเศรษฐศาสตร์การเมือง ตั้งอยู่บนคำถามว่า “จะศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองอย่างไร?” การศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองลุ่มลึกและรอบด้าน ต้องศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ สถาบัน ความแปรปรวนไม่แน่นอน พลวัตและการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยภายนอกและภายใน ที่มีผลกระทบต่อนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงนั้น

“นิยามและความหมาย” ของศัพท์และวลีต่าง ๆ ในทางเศรษฐศาสตร์การเมือง อาจมีความแตกต่างไปจากเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน เช่น คำว่า ทุน (capital) ในทางเศรษฐศาสตร์ทั่วไป ก็หมายถึง “ปัจจัยการผลิต” แต่ในทางเศรษฐศาสตร์การเมือง นอกจากจะหมายถึงปัจจัยการผลิตชนิดหนึ่งแล้วยังหมายถึงเครื่องมือที่ชนชั้นนายทุน (capitalist) ใช้ขูดรีดแรงงานด้วย (Marx, K., 1977) เป็นต้น

เศรษฐศาสตร์การเมืองจะให้ความสำคัญกับตัวแปรเชิงสถาบัน ได้แก่ อุดมการณ์ ประเพณี วัฒนธรรม ระเบียบกฎเกณฑ์ นโยบาย ซึ่งเป็นโครงสร้างส่วนบน (super structure) ที่หล่อหลอมความเชื่อ ความรู้สึก ความคิดของบุคคล และบรรทัดฐานของสังคม (social norms) ซึ่งจะไปกำหนดลักษณะของครอบครัว ชุมชน รูปแบบของรัฐและระบบเศรษฐกิจ ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทางเทคโนโลยี ก็ไปเปลี่ยนแปลงพลังการผลิต หรือความสามารถในการผลิต และไปกดดันให้มีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการผลิต หรือความสัมพันธ์ของบุคคลในกระบวนการผลิต เช่น การพัฒนาไปสู่อุตสาหกรรม ทำให้เกิดความสัมพันธ์ใหม่ในกระบวนการผลิต คือ ความสัมพันธ์ในระบบนายจ้าง-ลูกจ้าง เป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างส่วนล่าง (economic structure) หรือที่มาร์กซ์ เรียกว่า วิธีการผลิต (mode of production) ในประเด็นนี้ มาร์กซ์ อธิบายว่า เมื่อวิธีการผลิตเปลี่ยนแปลงไป ก็จะไปกดดันให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างส่วนบนคือ ระเบียบกฎเกณฑ์ กติกา นโยบาย และอำนาจในการเมืองการปกครอง (Marx, K., 1977)

ตัวอย่างเช่น การเกิดระบบนายจ้าง-ลูกจ้าง ก็กดดันให้เกิดกฎหมายแรงงาน และเมื่อนายทุนสามารถสะสมความมั่งคั่งจากแรงงานและจากกลไกตลาด นายทุนก็สามารถใช้ความมั่งคั่งของตนไปสร้างอำนาจรัฐผ่านพรรคการเมืองและการเลือกตั้ง เกิดเป็นรัฐที่ครอบงำด้วยทุน (capitalist state) เป็นต้น

จึงเห็นได้ชัดว่า ปริมาณของการวิเคราะห์ของเศรษฐศาสตร์การเมืองครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ไม่ใช่การวิเคราะห์เพียงตัวแปรทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อนักเศรษฐศาสตร์เหมือนเช่นวิชาเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก ดังนั้นเองจึงมี

นักเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศให้คำนิยามเศรษฐศาสตร์การเมืองว่าเป็นเรื่องของ “การต่อสู้เพื่อความมั่งคั่งและพลังอำนาจ”

เศรษฐศาสตร์การเมืองให้ความสำคัญกับพลังของการเปลี่ยนแปลงจากภายในมากกว่า พลังการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก แม้ว่าพลังภายนอกจะเข้าไปกำหนดรูปแบบการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจ เช่น กรณีอาณานิคมที่เจ้าอาณานิคมเข้าไปกำหนด แต่ประวัติศาสตร์ก็แสดงให้เห็นว่า เจ้าอาณานิคมที่เป็นประเทศทุนนิยมก็ไม่ได้ทำให้ประเทศเมืองขึ้นเป็นทุนนิยมไปด้วย หรือถ้าจะเป็นก็เป็นทุนนิยมล่าหลังและยากจน เพราะความมั่งคั่งถูกเจ้าอาณานิคมดูดกินจึงยังคงเป็นประเทศเมืองขึ้นที่ด้อยพลังการผลิต เป็นได้เพียงประเทศ “กึ่งทุนนิยม” ที่เป็นแหล่งสะสมทุนให้เจ้าอาณานิคม ต่อเมื่อหลุดพ้นจากการเป็นประเทศอาณานิคม จึงสามารถพัฒนาพลังการผลิต และค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปสู่ประเทศทุนนิยมได้ เช่น ใต้หวัน เกาหลี เม็กซิโก บราซิล ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย เป็นต้น บางประเทศหลุดพ้นจากความเป็นอาณานิคมแล้ว แต่พลังการผลิตภายในยังอ่อนแอ จึงยังไม่สามารถเป็นประเทศทุนนิยมได้เต็มตัว เช่น อัฟกานิสถาน และหลายประเทศในแอฟริกา เป็นต้น

ดังนั้น การอธิบายปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจการเมือง จะวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อกัน อาศัยความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน วิเคราะห์เหตุที่ก่อให้เกิดผล และผลนั้นที่กลายเป็นเหตุของปรากฏการณ์อื่น ๆ เช่น การด้อยการศึกษาเป็นเหตุให้ด้อยสิทธิ การด้อยสิทธิทำให้ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจ การด้อยฐานะทางเศรษฐกิจก็ทำให้เกิดภาวะด้อยการศึกษาต่อไปอีก ดังนั้นปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ มันอาจมาจากปัจจัยหลาย ๆ อย่างรวมกัน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ของบุคคลที่ถูกหล่อหลอมภายใต้สังคมหนึ่ง ๆ การวิเคราะห์ในลักษณะนี้ ปรากฏอยู่ในชุดโครงการวิจัยขนาดใหญ่ เรื่อง “การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย” (ศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546)

สรุป

เศรษฐศาสตร์การเมือง เป็นศาสตร์ที่เก่าแก่กำเนิดมาประมาณ 400 กว่าปีแล้ว เป็นศาสตร์ที่แตกต่างจากเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก เพราะเศรษฐศาสตร์การเมืองตามความคิดของอดัม สมิท เป็นศาสตร์ของรัฐบุรุษที่ต้องการจะสร้างรายได้ให้ประชาชนและรัฐ และเศรษฐศาสตร์การเมืองยังเป็นสหวิทยาการที่นำเอาปัจจัยด้านพลังตลาด อำนาจอรัฐ และสถาบันทางสังคมมาวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในบริบทดังกล่าว ลัทธิมาร์กซ์เป็นเพียงสำนักคิดหนึ่งของเศรษฐศาสตร์การเมืองเท่านั้น ขณะที่เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจล้วน ๆ และตัดปัจจัยทางด้านอำนาจอรัฐและสังคมออกไป โดยมีสมมุติฐานว่าสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยคงที่ ดังนั้นเศรษฐศาสตร์การเมืองได้ช่วยขยายพรมแดนการวิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจให้ครอบคลุมสภาพความเป็นจริงทางสังคมได้มาก

ขึ้น และตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นมาก จึงเกิดเศรษฐศาสตร์การเมืองระหว่างประเทศขึ้นมาอีกสาขาหนึ่ง ขณะเดียวกันช่วง 1980s ก็ได้มีการพัฒนาเศรษฐศาสตร์การเมืองใหม่ ที่มีแนวคิดว่าการตัดสินใจกระทำใด ๆ ทางเศรษฐกิจย่อมถูกกำหนดมาจากความเชื่อ อุดมการณ์ และผลประโยชน์ของคนในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งได้ทำให้การวิเคราะห์ปัญหาเศรษฐกิจมีภาพชัดเจนมากยิ่งขึ้น มองเห็นตัวคนที่อยู่เบื้องหลังกลไกตลาด ขณะที่เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิกมักจะเชื่อว่ากลไกตลาดเป็นการทำงานของมันที่มองไม่เห็น นอกจากนี้เศรษฐศาสตร์การเมืองทำให้มองเห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจกับการเมือง เห็นภาพรวมของระบบเศรษฐกิจการเมืองและสังคมที่จำเป็นต่อการกำหนดนโยบายเพื่อประชาชน และเนื่องจากประเด็นทางเศรษฐกิจเกี่ยวข้องกับประเด็นอื่น ๆ ทั้งประเด็นทางกฎหมาย รัฐศาสตร์ สังคมวิทยาและประวัติศาสตร์ จึงได้มีการศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมืองสำหรับผู้ต้องการทำงานในด้านต่าง ๆ ดังกล่าว เศรษฐศาสตร์การเมืองจึงมีประโยชน์ไม่เพียงผู้ศึกษาค้นคว้าเศรษฐศาสตร์การเมืองเท่านั้น แต่รวมถึงผู้ทำงานด้านอื่น ๆ ด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2554). ทางออกของประเทศไทยในทัศนะทางเศรษฐศาสตร์การเมือง คำแนะนำองค์ปาฐกถา สุภา ศิริमानนท์ ครั้งที่ 23 วันที่ 27 มิถุนายน 2554 (แผ่นพับ). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 2: ว่าด้วยการต่อต้านคอมมิวนิสต์. (2501). ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่มที่ 75 ตอนที่ 81 หน้า 5-6 (20 ตุลาคม 2501).
- ภาวดี ทองอุไทย และคณะ. (2527). ยุคทองของนักเศรษฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2546). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ : บทวิเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนคนด้อยโอกาสในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Baker, D. (2006). The Political Economy of Fascism: Myth or Reality, or Myth and Reality? *New Political Economy*, 11(2), 227-250.
- Balaam, D. N. & Vesetb, M. (2001). *Introduction to International Political Economy*. New Jersey: Prentice Hall.
- Basley, T. (2001). *Principal Agent? : The Political Economy of Good Government*. Oxford: Oxford University Press.

- BIZ & MARKETING NEWS. (2019). 10 ขบวนการเหตุที่แท้จริง “สหรัฐฯ” บีบ “HUAWEI” ให้จนมุมทุกทาง!! ส่งสัญญาณ Trade War เริ่มต้นแล้ว. Retrieved June 20, 2021, from <https://www.marketingoops.com/news/biz-news/huawei-trade-war/>.
- Department of Political Economy. (2010). About Political Economy. School of Politics and Economics, King's College, London. Retrieved May 24, 2021, from www.kcl.ac.uk/about.
- Fusfeld, D. R. (1966). *The Age of the Economist, The Development of Economic Thought*. Illinois: Scott, Foresman and Co.
- Gruble, A. (1988). *The Free Economy and Strong State*. North Carolina: Duke University Press.
- Haskell, J. D. (2015). *Research Handbook on Political Economy and Law*. Cheltenham England: Edward Elgar Publishing.
- Hay, C. (1999). *The Political Economy of New Labour*. Manchester: Manchester University Press.
- Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M. (2015). *History of Economic Thought* (3rd ed.). New York: M.E.Sharpe.
- Kennedy, D. (2013). Law and Political Economy of the World. *Leiden Journal of International Law*, 26(1), 7-48.
- Keynes, J. M. (1936). *The General Theory of Employment Interest and Money*. London: Palgrave Macmillan.
- Korten, D. C. (1995). *When Corporations Rule the World*. Okaland: CA : Berrett-Koehler Publishers.
- Lairson, T. D. & Skidmore, D. (2003). *International Political Economy : The Struggle for Power and Wealth* (3rd ed.). Belmont: Thomson-Wads Worth.
- Lenin, V. I. (1963). *Lenin's Selected Works*. (Vol. 1). Moscow: Progress Publishers.
- _____. (2008). *Imperialism, the Highest State of Capitalism*. NSW, Australia: Resistance Books.
- Maccoy, D. R. (1980). *The Elusive Republic : Political Economy in Jeffersonian America*. Chapel Hill: University of North Carolina.
- Malthus, T. R. (1990). *Principle of Political Economy* (Vol. 2). Cambridge: Cambridge University Press.
- Marx, K. & Engels, F. (1977). *Manifesto of the Communist Party*. Moscow: Progress Publishers.

- Marx, K. (1977). *Capital* (Vol. 1). London: Penguin Book.
- Mayer, C. S. (1988). *In Search of Stability : Explorations in Historical Political economy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mill, J. (1826). *Elements of Political Economy* (3rd ed.). London: Ceabook and Joy.
- Mill, J. S. (1848). *Principle of Political Economy*. Oxford. New York: Oxford University Press.
- Montchare'tien, A. (1615). *Traicté de l' économie Politique* . Paris. Retrieved May 25, 2021, from <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k10902663>
- O'Hara, P. A. (2001). *Encyclopedia of Political Economy* (Vol. 2). London and New York: Routledge.
- Palgrave, R. H. I. (2015). *Dictionary of Political Economy* (Vol. 3). Cambridge: Cambridge University Press.
- Piketty, T. (2014). *Capital in the Twenty First Century*. London: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Ricardo, D. (1817). *On The Principle of Political Economy and Taxation*. London: John Murray and Ontario, Bathoche Books.
- Robbins, M. (2017). *Why We Need Political Economy*. Retrieved December 25, 2020, from <https://policyoptions.irpp.org/magazines/january-2017/why-we-need-political-economy/>
- Say, J. B. (2001). *A Treatise on Political Economy ; or The Production, Distribution and Consumption of Wealth*. Philadelphia: Batoche Books.
- Schwab, K. (2017). *The Fourth Industrial Revolution*. New York: Random House USA Inc.
- Smith, A. (1997). *The Wealth of Nations Book I*. London: Penguin Book.
- _____. (1999). *The Wealth of Nations Book IV*. London: Penguin Books.
- Stillwell, F. (2005). *Political Economy : The contest of Economic Ideas*. Melbourne: Oxford University Press.
- Stuart, J. (1765). *An Inquiry into the Principle of Political Economy : Being An Essay on the Science of Domestic Policy in Free Nations* (Vol. 1). Ireland: Dublin.
- Weingast, B. R. & Wittman, D., eds. (2008). *The Oxford Handbook of Political Economy*. Oxford: Oxford University Press.

wikipedia. (n.d.). สงครามการค่าเงิน-สหรัฐ. Retrieved June 20, 2021, from <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%AA%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%84%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%88%E0%B8%B5%E0%B8%99%E2%80%93%E0%B8%AA%E0%B8%AB%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%90>

Yeung, K. (2021). China digital currency: could Beijing's advanced e-yuan replace smaller Asian currencies?. Retrieved June 25, 2021 from www.scmp.com: <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3138622/china-digital-currency-could-beijings-advanced-e-yuan-replace>